
Kyrkomötet Kyrkolivsutskottets betänkande 2015:16

Andlig själavård inom kriminalvården

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2015:67, Andlig själavård inom kriminalvården. Motionären efterfrågar ett förtydligande av vistelsebegreppet i kontexten av själavård inom kriminalvården. Utskottets mening är att vistelsebegreppets betydelse är klart i sammanhanget och att det tydliggör församlingarnas ansvar för institutionssjälavården. Samtidigt ser utskottet att det finns problem med nuvarande ordning där mindre församlingar ofta får bära ett förhållandevis tungt ansvar. Denna problematik är först och främst stiftens ansvarsområde och inte den nationella nivån.

Motionären ifrågasätter om Svenska kyrkan till skillnad från andra samfund själva bekosta denna verksamhet och vill att Svenska kyrkan ser över sina avtal med kriminalvården. Utskottets mening är att arbetet faller inom ramen för Svenska kyrkans uppdrag som folkkyrka och bör därför inte begära ersättning för arbetet.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:67, punkt 1.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:67, punkt 2.
3. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:67, punkt 3.
4. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:67, punkt 4.

Motionens förslag

Motion 2015:67 av Gerd Gullberg Johnson, Andlig själavård inom kriminalvården

1. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att svara på hur vistelsebegreppet 2 kap. 1 § i kyrkoordningen ska tolkas, när det gäller själavård inom kriminalvården och om det bara gäller våra kyrkotillhöriga.
2. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att göra en översikt på var och hur andlig själavård på kriminalvårdsanstalter och häkten bedrivs i de olika stift.
3. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att se över avtalet med Sveriges kristna råd, kriminalvården och Svenska kyrkan, när det gäller ekonomiska riktlinjer, nyckeltal och arbetsgivaransvaret för personal, redogör för vilka religioner som finns på våra anstalter.
4. Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta ett större ansvar för andlig själavård inom kriminalvården, då det finns ett riksdagsbeslut i grunden.

Bakgrund

Tidigare behandling av kyrkomötet

Under 2008 års kyrkomöte inkom en fråga (Fr 2008:16) om Ersättning för själavård inom kriminalvården. Frågan var ställd med anledning av en motion i samma ämne, som behandlades och bifölls av 2005 års kyrkomöte (motion 2015:1, betänkande KI 2005:6). I kyrkostyrelsens svar på frågan går att läsa följande.

Kyrkostyrelsen menar att det hör till Svenska kyrkans uppdrag som folkkyrka att ge andlig vård också på de institutioner av olika slag som finns inom församlingen, allt enligt territorieförsamlingsprincipen. Vi skulle göra avsteg från denna grundbult i vår identitet om vi begärde särskild statlig ersättning för att besöka fängelser och häkten.

Allmänt om andlig själavård inom kriminalvården

Sveriges kristna råd (SKR) har fått i uppdrag av Kriminalvårdsstyrelsen att utveckla och samordna den andliga vården vid samtliga kriminalvårdsmyndigheter i landet. Det innebär att en präst från Svenska kyrkan, en pastor från någon av frikyrkorna samt vid större myndigheter en katolsk präst, någon präst från de ortodoxa kyrkorna och en imam från de muslimska församlingarna är förordnade till Nämnden för andlig vård (NAV).

I Sverige finns det idag 48 anstalter och 33 häkten och Svenska kyrkan finns vid samtliga dessa. En lista över anstalter och häkten finns på kriminalvårdens webbplats: www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/. Ungefär 70 av Svenska kyrkans medarbetare (präster och diakoner) har NAV-uppgifter som del av sin tjänst i församlingen och rekommendationen är att NAV-delen i ska utgöra 50–75 procent av en prästs/diakons tjänst.

NAV har som uppgift att möjliggöra intagnas rätt att utöva sin religion. Den största delen av arbetet består av enskilda samtal om livet, gruppsamtal och gudstjänstfirande. Efter behov hålls också andakter, enskilt eller i grupp. Vigslar och dop sker då det finns önskemål.

Organisation

På nationell nivå sker en samordning av verksamheten genom SKR enligt ett avtal mellan kriminalvården och SKR. På SKR finns två konsulenter som sammanlänkar kyrkornas och kriminalvårdens ansvar för den andliga vården och är sakkunniga inom arbetet.

Tillsammans med konsulenterna finns en styrgrupp, med företrädare för de olika kyrkofamiljerna, som bevakar kriminalpolitiska frågor, arbetar med verksamhetens utveckling och planerar medarbetarnas fortbildning. Detta sker i samråd med SiK som är en intresseförening för själavårdare i kriminalvården.

En samordning för NAV-arbetet sker också inom Sveriges muslimska råd.

I Svenska kyrkans stift samordnas och främjas församlingarnas arbete på anstalter och häkten av en stiftssamordnare, som i vissa stift är en handläggare på stiftskansliet och i vissa stift en församlingspräst/diakon, som har fått ett uppdrag av stiftet som del i sin församlingstjänst.

Pastoratet är arbetsgivare för NAV-medarbetarna. Det rekommenderas att medarbetarna ska ha kvar en del av sin tjänst inom ordinarie församlingsarbete.

Vid varje kriminalvårdsanstalt och häkte finns en nämnd för andlig vård. Kriminalvårdschefen kallar NAV-medarbetarna regelbundet till lokala möten.

Ett avtal om samordningen av arbetet skrivs mellan kriminalvården och SKR. Lokalt skrivs en överenskommelse mellan varje anstalt och häkte och pastoratet. I den lokala överenskommelsen är det praxis att Svenska kyrkan ställer präster och diakoner till förfogande utan att begära ersättning från kriminalvården. Övriga trossamfund begär att få sina kostnader täckta av kriminalvården.

I överenskommelsen anges bl.a. omfattningen av pastoratets åtagande, vad som gäller för valet av medarbetare, regler för sekretess inom kriminalvården och hur klagomål på samarbetet mellan kriminalvård och pastorat ska hanteras.

Kostnad

Enligt kyrkoordningens 44 kap. 16 § kan varje församling med NAV-arbete ansöka till stiftet om stiftsbidrag som nationell nivå varje år fördelar till stiftet. Bidragets syfte är att finansiera stiftens egen verksamhet, kostnader för främjandet av församlingslivet i stiftet, speciella församlingsverksamheter såsom sjukhus- och fängelsekyrkor samt kostnadskrävande arbeten på kyrkobyggnader. Stiftet har full frihet att själva bestämma hur stiftsbidraget ska användas.

Det finns idag ingen exakt kartläggning av hur NAV-arbetet finansieras lokalt, men de allra flesta stiftsmedarbetares bild är att man får finansiering från stiftet men att det oftast behöver kompletteras med lokala medel.

Det finns rekommenderade nyckeltal för hur många tjänster det bör finnas per anstalt. För närvarande ligger bemanningen i underkant av dessa nyckeltal.

Kriminalvården följer regelbundet upp hur rekommendationerna om nyckeltal och resurser efterlevs. Kriminalvården bekostar också grundutbildning och fortbildning för samtliga trossamfunds NAV-medarbetare, även Svenska kyrkans. Det gäller även den gemensamma utbildningen för institutionssjälavårdare som nyligen togs fram av kyrkorna tillsammans.

Vistelsebegreppet

I 2 kap § 1 i kyrkoordningen står: "Församlingen har ansvar för den kyrkliga verksamheten för alla som vistas i församlingen."

I *Nivåutredningen* (SKU 1998:3, sidan 64) står följande gällande hur man tänkt kring dem som tillfälligt vistas inom församlingens gränser.

Principen bör inte ges en sådan begränsning att den enbart skall gälla för den som tillhör församlingen. Församlingens ansvar bör omfatta alla dem som vistas i församlingen tillfälligt eller under en längre tid. Detta gäller inte minst den diakonala verksamheten. Bland dem som formellt sett inte tillhör församlingen men som ändå bör omfattas av församlingens verksamhet kan nämnas de som är intagna på olika institutioner inom församlingen, de som där går i skola eller de som är turister. När det gäller dessa senare grupper är det naturligt att församlingens arbete främjas av insatser från stiftsnivån. Att församlingens skyldighet beskrivits med orden "har ansvar för" begränsar ansvaret till att se till att den angivna verksamheten finns. Detta gör det t.ex. möjligt för församlingen att ta betalt för vissa tjänster av dem som inte tillhör församlingen eller att via ett clearingsystem få ersättning från hemförsamlingen.

Det bör framhållas att församlingens ansvar för verksamheten för alla som vistas i församlingen i princip inte får tolkas som en motsvarande rättighet för den enskilde.

I utredningen *Rörlig församlingstillhörighet – modeller och konsekvenser* (SKU 2004:1) resonerar man på följande sätt kring församlingstillhörigheten (s. 59).

Samtidigt som församlingen består av de personer som tillhör Svenska kyrkan och är folkbokförda inom dess område är det pastorala ansvarsområdet såvitt gäller personkretsen vidare än de församlingstillhöriga och innefattar inte heller enbart dem som tillhör Svenska kyrkan. Det pastorala ansvaret gäller dem som vistas i församlingen.

Utskottets överväganden

<p>Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2015:67.</p>

Kriminalsjälavården är en mycket viktig del av Svenska kyrkans arbete. Den utförs av präster och diakoner som har anställning i den församling som har anstalter och häkten inom sina gränser.

Motionären efterfrågar ett förtydligande av vistelsebegreppet i motionens första punkt. Utskottet anser inte att det råder någon oklarhet kring hur vistelsebegreppet ska tolkas i detta sammanhang utan att det står klart att den själavård som bedrivs på häkten och anstalter är ytterst församlingens ansvar såsom det beskrivs i betänkandets bakgrundstext.

Utskottet noterar att det finns en problematik i nuvarande organisation där det stora ansvar som kriminalsjälavården innebär allt oftare läggs på en mindre landsbygdsförsamling, eftersom många anstalter ligger i glesbygdsområden. Stiftsbidraget täcker oftast inte alla de kostnader som detta ansvar medför. Motionären lyfter ytterligare exempel på problem med den nuvarande organisationen. Det är utskottets mening att denna problematik ändå är en fråga för stiftens att hantera och inte den nationella nivån.

Motionären frågar i den andra punkten efter en översikt på var och hur andlig själavård på kriminalvårdsanstalter och häkten bedrivs. Utskottet anser att denna information redan finns i stiftens och att det står klart att verksamheten bedrivs på samtliga häkten och anstalter. Någon ytterligare översikt, menar utskottet, är inte nödvändig.

I den tredje punkten föreslår motionären att de avtal som finns med kriminalvården ska ses över. Utskottet delar inte motionärens mening och ser inte anledning till att se över de avtal som finns mellan Svenska kyrkan och de lokala nämnderna eller det avtal som finns mellan SKR och kriminalvården. Utskottet anser att arbetet faller inom Svenska kyrkans uppdrag som folkkyrka och bör därför inte begära ersättning för det.

I motionens sista punkt föreslår motionären att kyrkostyrelsen ska ta ett större ansvar för andlig själavård inom kriminalvården, men utskottet anser att detta ligger inom stiftens ansvar och inte den nationella nivån.

På Kyrkolivsutskottets vägnar

Marie Nielsén, ordförande

Sigurdur Hafthorsson, sekreterare

Beslutande: Marie Nielsén, ordförande, Sofia Rosenquist, Daniel Larson, Birgitta Lindén, Ronny Hansson, Kekke Paulsson, Niklas Grahn, Roland Johansson, Berit Simonsson, Anna-Karin Westerlund, Gunilla Eldebro, Elisabeth Rydström, Stig Eriksson, Torbjörn Arvidsson och Marja Sandin-Wester.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Sara Waldenfors, Monica Lindell Rylén, Stefan Grundberg, Camilla Persson, Katarina Glas, Evy Annér, Nasrin Sjögren, Elisabeth Sandberg Kullenberg, Ulla Littgren, Jerker Schmidt, Anders Ahl, Karin Janfalk och Styrbjörn Granquist.

Biskoparna Fredrik Modéus och Johan Tyrberg har deltagit i utskottets överläggningar.